

חולין קי

משה שווערד

1. ספר אור הישר

דף ק"י ע"א ורב בקעה מצא וגדר בה גדר. כמה פעמים בש"ס מצינו כן דוקא על רב ולא על תנאים ואמוראים אחרים. כדביאר באגרת דרב שרירא גאון בדברו אדות נשיאותם דרב ושמואל. דרב הניח לשמואל לישב בנהרדעא דהיה מקום תורה. והוא אתרחיק בדוכתא דלא הוה כיה תורה וישראל נפשי הוה התם דאפילו איסור והיתר לא הוה ידעי. בכדי להרבות תורה במקומות כאלו ע"ש.

2. ספר שערים מצוינים בהלכה

דף קי. ורב בקעה מצא וגדר בה גדר. פרש"י ראה שהיו מזלזלים באיסור בשר בחלב והחמיר עליהן. ועי' באגרת רב שרירא גאון דרב עזב את שמואל בנהרדעא שהיה מקום תורה, והתרחק למקום שלא היה בה תורה והיא סורא הנקראת מתא מחסיה, והיו שם ביניהם שאפילו איסור בשר בחלב לא ידעו, ואמר רב אשב כאן עד שתרכה תורה במקום הזה, וזה כמו אותו מעשה שמפורש בפרק כל הבשר, רב בקעה מצא וגדר בה גדר, וכשכאב לטטלפוש לימד אותם והורה להם איסור בכחל.

3. רבינו גרשום על חולין דף קט/ב

אבין תכלא. כלומר אמאי קרי ליה אבין תכלא שמתו בניו ובשביל עגמת נפש היו קורין אותו תכלא:

4. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קי עמוד א

אמר אבין רבין ותכלא. ופירש"י שכול קובר את בניו. וכן פירש"י בפסחים (ע' ב) ויש לדקדק למה כינה אותו בשם של צער שלו. וברגמ"ה כתב דבשביל עגמת נפש היו קורין אותו תכלא. [1] וכוונתו שקראו לו כן כדי להשתתף בצערו.

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קי עמוד א

רבין תכלא. תמוה למה הזכיר כאן שהיה אב שכול. ועי' ברגמ"ה שכתב שבשביל עגמת נפש קראו לו כן. והנה איתא בסוטה דמי שיש לו צער יודיע צערו לרבים כדי שיבקשו עליו רחמים, ומצינו בתפילת כה"ג ביו"כ שהיה מתפלל שלא תתקבל תפילת עוברי דרכים שלא ירד גשם. וכי תעלה על דעתך שיחיד שנמצא בדרך מתפלל שלא ירד גשם, אלא עצם הדבר שמצטער מחמת הגשם ונאנח דמי לתפילה, [2] והכא נמי כשאמר רבין תכלא משום עגמת נפש, ומצטער בצערו חשיב כתפילה.

6. מהר"ם שיף על חולין דף קי/א

גמ' במעלי יומא דכיפורי. [1] השמיענו בזה דהאינדא דהיתירא שכיחא ולא הוי בשר שנתעלם כו'. [2] או לרבותא שדרך לאכול בשר עוף ודגים כדלעיל סוף אותו ואת בנו מ"מ ידע שבסורא אין הישראלים אוכלים הכחל ומישראל הם שמעובדי כוכבים למה ישדוהו:

7. מהר"ץ חיות מסכת חולין דף קי עמוד א

גמרא איקלע לסורא במעלי יומא דכיפורי אפקינהו כ"ע לכחלינהו. נ"ב [3] נקט עיוה"כ משום דהיו נוהגין להרבות בסעודה אז. עי' לעיל (צה ע"ב) שקול האינדא דהיתרא שכיח טפי ועי' טורי זהב או"ח ריש ה' יו"כ שמביא בשם המרדכי דמכאן ראייה להרבות בסעודה אז ע"ש:

8. הערות מהרב אלישיב

אזל איהו נקטינהו אכלינהו. נולכאר אמאי הוצרך ליקח מהגנות, והא יכול היה להכנס לאחד הבתים, ובאותו יום שיש מצוה לאכול כדאי כל אחד היה נותן לו, והיה עני עד כדי כך שהטלית שלבש היתה שאולה. אמנם י"ל כיון שלא הלך עם תפילין וגם ציצית לא היה לו, הרי שהיה נצרך לומר להם ד"ת וגם שיתרץ את הנהגתו ויתראה כמו ת"ת. וכבר אמרו בנדרים גבי ר"ט שלא להשתמש בכתרה של תורה, אכן לאחר כל הדו"ד שא"ל חזנא לך דחריפת טובא, ודאי שכיבדו אותו מאד וגם אכל סעודה מפסקת כראוין.

9. ספר שערים מצויינים בהלכה

א"ל חוץ לתחום אכלתינהו. כתב המרדכי
(סי' תשי"א) מכאן נהגו העם שלא לנהוג
חומרי המדינה ומנהגה אלא בתוך התחום.

10. הערות מהרב אלישיב

וחומרי המקום שהלך לשם. ולכאר כ"ז כשאין דעתו לחזור אבל הכא נראה שהיה דעתו לחזור וא"ה מה היה הטענה עליו. ואולם באמת י"ל דאף דמצד עצם הדין לא היה צריך לנהוג חומרי המקום שהלך לשם, מ"מ מפני המחלוקת אסור לעשות בפרהסיא כנגד מנהג המקום, ומשני דהוי חוץ לתחום והתם לית ליה למיחש מפני הוראים דכו"ע ידעי דתלי במנהגים. (ופירוש המשנה הוא לצדדים, חומרי מקום שיצא משם - אם דעתו לחזור לשם. וחומרי מקום שהלך לשם - אם אין דעתו לחזור לשם).

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

חולי מעיין הוא. והא דלא אמר חולי מעיים
אנא, כתב בניצוצי אור משום דלא
ליפתח פה לשטן כדאיתא במס' ברכות (י"ט).
ועי' במס' נדרים (מ"א:) דלא מזכירים שם
החולאת, אלא סתם חולי. ועי' בחמשה
מאמרות (נוסח התפלה אות י"ט) דלא יאמרו
במי שברך הנוסח וירפא את "החולה". ועי'
דברי תורה (ח"ה סי' יד).

12. ספר שערים מצויינים בהלכה

פטור מן התפילין. פרש"י מפני שצריך
לחלצן תדיר. אבל במס' כתובות (קד.)
במעשה דרבי כו' כיון דחזאי כמה זימני דעייל
לבית הכסא וחלץ תפילין ומנח להו, פרש"י
וקא מצער לחלוץ ולהניח, אלא דהתוס' שם
חילקו בין רבי לשאר אדם, דרבי היה מנהיג
עצמו בקדושה יותר מדאי והיה יודע ליהדר
היטב, ולכן היה יכול להניח, משא"כ שאר
אדם. וכתב הכס"מ (תפילין פ"ד הי"ג) דמגמ'
כאן למד הרמב"ם למי שאינו יכול לשמור
נקביו אלא בצער דפטור מן התפילין. ועי'
במג"א (סי' לח סק"א) דחולה מעיים פטור
מן התפילין, אפילו הולך בשווקים וברחובות,
כדמשמע בגמ' כאן, ומשמע מזה דאסור
להחמיר על עצמו, דאי היה מותר לא היה
רמי בר תמרי מפקיע נפשיה מיניה, וכן משמע
מהתוס' במס' כתובות דשאר כל אדם אסור,

אבל בשעת ק"ש ושמ"ע מותר, דזה זמן קצר
סמכינן דיוכל ליהדר. ועי"ש בנמוקי או"ח.

13. ספר שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב טלית שאולה כל שלשים יום פטורה מן הציצית. כתב הנמוקי (הל' ציצית יב. ד"ה טלית) בשם הריטב"א דהני ל' יום צריך שיהיו רצופין שלא החזירה בינתיים כלל. וכ"כ הרמ"א (או"ח סי' יד ס"ג). כתב הרא"ש הא דטלית שאולה מיירי ששאל טלית שאינה מצוייצת, אבל השואל טלית מצוייצת אדעתא דהכי השאלה לו שיברך עליה, ואם אי אפשר לו לברך אלא א"כ תהיה שלו, הוי כאלו ניתנה לו במתנה ע"מ להחזיר כו'. ועי' ברא"ש (ויש הל' ציצית) דראה באשכנז לפני יוהכ"פ כשמשימין באשמורת, שליח צבור בטלית של אחר כדי להפטור מהברכה משום טלית שאולה, דמספקא להו אם צריך לברך או לא כו', ונראה שטועין הם, דהא דטלית שאולה פטורה מן הציצית, היינו השואל מחבירו טלית שאינה מצוייצת עד ל' יום פטור כו', אבל השואל טלית מצוייצת צריך לברך, וכן כתב בעל העיטור. וכתב הב"י (או"ח סי' יד)

דנראין דברי הרא"ש וכן נהגו. ובפסקי תוס' מס' קידושין (אות ע) כתב הש"ץ לא היה מתעטף קודם השחר בסליחות וצוה להתעטף בטלית של אחר. ובטו"ז (שם סוף סק"ה) כתב על מש"כ הרא"ש, דיפה הם עושים ע"כ אין ראייה ממנהג כיון שהם מוחזקים. ובהל' ר"ה (סי' תקפא סק"א) כתב דאין לברך על טלית שאולה, ואפילו למאן דפסק שם לברך היינו כששאלו כדי לצאת בו, אבל כאן לא נתכוין אלא משום צניעות בעלמא כו"ע מודים דא"צ לברך. וועי' בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' שנד) מה שהעיר בדברי הטו"ז. ועי' בפמ"ג (שם א"א סק"ג) דג"כ לא יקח טלית של קהל. וכ"כ במטה אפרים (שם סי"ד) דלא יקח טלית של קהל אע"פ שאינו לובשה אלא לכבוד.

14. תוספות מסכת חולין דף קי עמוד ב

טלית שאולה פטורה כל שלשים יום כו' - **מדאורייתא פטורה לעולם** כדקאמר בראשית הגז (לקמן דף קלז). כסותך ולא של אחרים אלא לפי שנראית כשלו חייבוהו חכמים משלשים יום ואילך דאין דרך לישאל יותר משלשים יום ומכאן מדקדק ר"ת דסתם שאלה שלשים יום כמו הלואה דאמרינן במכות (דף ג): המלוה את חבירו סתם אין רשאי לתובעו פחות משלשים יום ונראה דאין ראייה מזה דה"נ אמרינן בהתכלת (מנחות דף מד). השוכר בית בחוצה לארץ כל שלשים יום פטור מן המזוזה אע"ג דסתם שכירות לא הויא שלשים יום **ולענין ברכה נראה שאין לברך על השאולה אע"פ שאומר ר"ת דנשים מברכות אסוכה אע"ג דפטורות דהוי אינה מצווה ועושה** מדאשכחן רב יוסף דאמר מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן ואם לא היה יכול לברך כל הברכות לא היה שמח בדבר **מ"מ לא דמי לטלית שאולה דהתם אדם אחר היה חייב שאינו סומא או שאינה אשה אבל הכא כל אדם פטור כשאינו שלו ואע"כ המברך לא הפסיד וי"מ דאם היא של כלאים כגון תכלת דאסורה כיון דפטורה מדאורייתא ואומר ר"ת דאין לחוש ...**

15. הרא"ש על חולין פרק שמיני - סימן כו

כו אמר רב יהודה [דף קי ע"ב] טלית שאולה כל שלשים יום פטור מן הציצית. **מדאורייתא פטור לעולם** כדאמרינן בפרק ראשית הגז (דף קלו). **כסותך ולא של אחרים**. אלא לפי שנראה כשלו לפי שאין דרך לשאול יותר משלשים יום חייבוהו חכמים משלשים יום ואילך. ומכאן היה מדקדק ר"ת דסתם שאלה שלשים יום כמו הלואה. דאמרינן בפ"ק דמכות (דף ג ע"ב) המלוה את חבירו [סתם] אין רשאי לתובעו עד שלשים יום. ונראה דאין ראייה מכאן דה"נ תניא בפרק התכלת (דף מד). הדר בפונדקי בא"י והשוכר בית בחו"ל כל שלשים יום פטור מן המזוזה ואין הטעם בשביל שתהא סתם שכירות ל' יום. אלא כדפרישית משום שנראה כשלו. **ולברך על טלית שאולה נראה דטוב שלא לברך ואע"פ שהיה אומר ר"ת דנשים מברכות אסוכה ואלולב ואע"ג דפטורות והוון להו אינה מצווה ועושה**. והביא ראייה מדרב יוסף דאמר (קדושין דף לא). מאן דאמר לי הלכה כרבי יהודה דסומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן ואם היה מפסיד כל הברכות המצות לא היה שמח בדבר. וכן מיכל בת שאול היתה מנחת תפילין (עירובין דף צו). ומסתמא היתה מברכת. **מ"מ לא דמי לטלית שאולה**. דשאר מצות אדם אחר חייב בהן ואלו פטורין משום שינוי שיש בהן כגון סומא ואשה. אבל הכא כל אדם פטור כשאינו שלו. **ואע"כ המברך לא הפסיד. ולי נראה דהא דטלית שאולה מיירי ששאל טלית שאינה מצוייצת וקאמר דפטור מלהטיל בה ציצית דכתיב גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך. אבל השואל טלית מצוייצת אדעתא דהכי השאלה לו שיברך עליה. ואם אי אפשר לו לברך אא"כ תהיה שלו הוי כאילו ניתנה לו במתנה ע"מ להחזיר** מידי דהוה אשואל חלוק ומת לו מת אין רשאי לקרוע (מו"ק דף כז ע"ב) ואם הודיעו שהוא הולך לבקר את החולה קורע ומשלם לו פחת הקריעה ואע"פ שלא הרשהו לקרוע. כיון דידע שהלך לבקר את

החולה הוי כאילו הרשהו. ונהגו להתעטף בטליתו של חבריו אפילו בלא ידיעה ומברך וסמכו על זה דניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה. ואם מצאה מקופלת יחזור ויקפלנה כבראשונה. דאי לאו הכי לא ניחא ליה:

16. ספר טורי זהב על או"ח - סימן יד

(ה) מותר ליטול וכו'. פירוש שלא מדעתו ומטעם זה פסק רמ"א לקמן סי' תרמ"ט בלולב שיכול ליטול בלא דעת חבריו ומדמה אותו בת"ה סי' ק' להך דהכא דאין שייך שם קלקול וניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממונו אלא שקשה מ"ט לא מכשרי שם ת"ה ורמ"א אלא מיום ראשון ואילך (") אבל לא ביום הא' ומ"ש מציצית שהם דאורייתא ואפ"ה סמכינן ומברכינן עליהם שלא מדעת בעלים (") וי"ל דהא אין איסור מן התורה להתעטף בבגד בלא ציצית רק שמחויב לעשות ציצית בבגד שלו כמש"ל בסי' י"ג ס"ג בשם המרדכי בשם ר"י וכאן אין שייך חיוב זה עליו דהא לאו שלו הוא אך קשה דהא לעיל סימן ח' ס"ט מחמרי' לענין ברכת ציצית טפי מן הלבישה דמשום חומרא דברכה צריך לבדוק הציצית דוקא **וא"כ לענין יום א' דלולב נימא נמי דמצינו דמהני האי סברא דניחא ליה לאיניש כו' לענין ברכה דציצית אע"ג דטלית שאולה פטור מ"מ בזה אמרינן דהקנה לו ע"מ להחזיר ק"ו דתיהני לענין עשיית המצוה ביום א' דלולב ונימא דודאי נתנו לו במתנה ע"מ להחזיר ויש סברא לחלק דביום א' שהוא מן התורה אדם מקפיד ביותר שלא יתקלקל האתרוג ולא מהני אז סברא זו דניחא ליה כו' אלא שקשה לי למה פסלינן ביום א' דסוכות ליטול לולב השאול מחבריו משום דבעיא לכם אמאי לא נימא כיון שיודע שא"א לו לצאת י"ח א"כ נתנו לו במתנה ע"מ להחזירו ודאי נתכוין ע"ז דמתנה ע"מ להחזיר מהני באתרוג כדאיתא בפ"ק דקדושין דף ו' וע"כ לומר כיון שאמר לשון שאלה אמרי' דלא נתכוין לשום מתנה ומ"ש משואל טלית מצוייצת דכתב הרא"ש לעיל בס"ג דחייב לברך דאמרי' שנתכוין בענין שיהיה שלו במתנה ע"מ להחזיר (") וכן קשה ממ"ש הרא"ש פ"ק דקדושין במקדש בטבעת שאולה והודיע למשאל שהוא רוצה לקדש בו דמקודשת וז"ל וכן המשאל טבעת לאוהבו לקדש בו אשה אנן סהדי שדעתו ליתנו בכל יפוי לשון שמועיל דאדעתא דהכי מסרו לידו אם לא יועיל לשון שאלה יתפוש בו לשון אחר שיועיל לקידושין דכ"ע לאו דינא גמירא והיו סבורים שיועיל לשון שאלה ולעולם אומדין דעתו כיון שמסרו לקדש בו האשה שדעתו שאם לא יועיל לשון שאלה שיתנהו בלשון אחר המועיל ולכל הפחות במתנה ע"מ להחזיר כו' עכ"ל והיינו כמ"ש כאן בציצית ק' משואל בי"ט דפסול **אמאי לא נימא ג"כ הכי ממש** וק"ו הוא דאם מועיל לענין קדושין שהיא מקודשת קידושי ודאי מכה זה כמ"ש בש"ע א"ה סי' כ"ח ואם בא אחר וקדשה א"צ ממנו גט ק"ו **שיועיל לענין קיום מצות לולב בשביל זה אפי' ביום א':****

והנלע"ד לחלק שפיר בין קדושין ללולב דבלולב הוי פסול שאלה וגזילה מכה גזירת הכתוב דלכם משלכם דודאי אמרי' דהכי פסל רחמנא כל שאמר בלשון שאלה ואין לנו לפרש לשונו שנתכוון באופן המועיל דהיינו לשון מתנה **דאדרבה התורה גילתה לנו שלא נפרש כן ונפסלים כל שאמר בלשון שאלה** משא"כ בקדושין דפסול גזילה ושאלה הוא מצד הסברא דהא בעינן שיתן לה כסף משלו ואיהו נתן לה משל אחרים ובמה תתקדש לו ע"כ שפיר אמרי' דזה השואל לו טבעת לקדש בו ודאי נתכוון באופן המועיל וכדברי הרא"ש שזכרנו דאין לנו שום לימוד מקרא למעט שלא נפרש כן עמ"ש בסי' שס"ח על דברי הרא"ש האלו. אך קשה גבי ציצית דיש לימוד מקרא דשאול || פסול דכתיב כסותך ולא של אחרים כמ"ש הש"ע בסי' זה הוה ממש כמו בשואל דלולב (כמו) שזכרנו. ותו קשה ממה דאמרי' בפרק הישן דף כ"ד דאי לאו קרא דכל האזרח ה"א דסוכה שאולה פסולה כמו גזולה כיון דכתיב תעשה לך וכו' וא"כ כאן ודאי איתמעט שאולה כמו גזולה וצ"ע רב ליישב: ועפ"ז הגם כי איני כדאי אפי' להיות סניף (") לדברי רש"ל לחלוק על הרא"ש והנמשכים אחריו מ"מ קושיא זאת מכריחנו לחוש לספק ברכות ושלא לברך על טלית שאולה מצוייצת כדברי רש"ל וכ"ש אם נוטל אותו שלא מדעת חבריו כנ"ל. ואע"פ שכתב הרא"ש שראה נוהגין לברך מ"מ הרי כתב הרא"ש עצמו הבאתיו בסעיף י"ג שראה בימי הסליחות שאין מברכין על טלית שאולה. אלא שכתב שהם טועים ולפי מ"ש יפה הם עושין ע"כ אין ראייה ממנה כיון שהם מוחזקים:

כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה - אין בית דין שלמטה מוזהרין עליה

17. רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ו

מי שאינו רוצה ליתן צדקה או שיתן מעט ממה שראוי לו, בית דין כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדהו ליתן, ויורדין לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן, וממשכנין על הצדקה ואפילו בערבי שבתות.

18. תוספות כתובות דף מט/ב

אכפיייה רבא כו' - **וא"ת היאך כפה אותו בשביל צדקה והכתיב מתן שכרה בצדה** דכתיב (למען) יבכך ואמרי' בפ' כל הברש (חולין קי' ושם) כל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין בית דין של מטה מוזהרין עליה [1] **ויש לומר דאכפיייה בדברים [2]** א"נ קצבו ביניהן בני העיר לתת כך וכך לחדש הלכך אכפיייה כדאמרינן בפרק קמא דבבא בתרא (דף ח: ושם) דרשאינן בני העיר להסיע על קיצתן [3] ועוד דבצדקה איכא תרתי לאוי לא תאמץ ולא תקפוץ (דברים טו):

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף מט/ב

[לגבי #1] ואם תשאל והא בשמעתין מיירי בכפיית דברים ועלה אמרי' ולא אמרן אלא דלא אמיד אבל אמיד כייפינן ליה אלמא דהיכא דאמיד בעי' כפייה טפי מדכרימ' ואמרינן עלה כי הא דרבא כפייה לרב נתן וכו'. תשובתך רבא אפי' כפיית דברים לא הויא אלא פיתוי דברים בעלמא לומר ניחא לך דמיתזני וכו' הלכך היכא

דאמיד אסקי' דרגא דכפינן ליה בדברים שוב מצאתי שהר"ן ז"ל בפירושו על ההלכות הקשה קושיא זו ולא תירצה.

19. תוספות בבא בתרא דף ק/ב

אכפיה לרב נתן - וא"ת והא בפרק כל הבשר (חולין דף קי: שם ד"ה כל) אמר כל מ"ע שמתן שכרה [כתובה] בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרים עליה וגבי צדקה כתיב כי פתוח תפתח את ירך לו וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך (דברים טו) ואר"ת דהאי כפיה בדברים כמו כפייה ועל בפרק נערה שנתפתחה (כתובות דף נג.) ועוד תירץ דהכא קבלו עליהם שיכופו אותן הגבאי ולר"י נראה דבצדקה כופין משום דאית בה לאו דכתיב בה לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו' [4] ולריצב"א נראה דהא דאין ב"ד מוזהרין על מצות עשה שמתן שכרן בצדה היינו דאין [ב"ד] נענשין

20. חידושי הריטב"א מסכת כתובות דף מט עמוד ב

אבל היכא דאמיד כפינן ליה. פירוש מדין צדקה, ואף על גב דהוי מצות עשה שמתן שכרה בצדה וקיימא לן (חולין ק"י ב') דכל מצות עשה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד מוזהרין עליה, התם הוא בשאר מצות כגון כבוד אב ואם וכיוצא בזה, [5] אבל לענין צדקה כפינן מפני מחסורם של עניים וכדכתב רחמנא ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך, ואע"ג דההוא גבי נודר כתיב, גלי רחמנא בצדקה שהוציא בפיו והוא הדין לכל צדקה משום מחסורם של עניים. ובתוספות תירצו דשאני צדקה דכתיב בה לא תעשה גם כן דכתיב לא תאמץ את לבבך וגו'.

21. ספר מנחת חינוך - מצוה תעז - תעט - אות ג

[6] גם נראה כיון דבמצות צדקה יש כמה מקראות, כמו שהביאו הר"מ והרב המחבר וחי אחיך וגו', ולא נזכר שם מתן שכר, לא דמי לכיבוד אב ואם, דשם כל פעם דנכתב כיבוד אב ואם נזכר המתן שכר, אבל כאן נזכרת המצוה כמה פעמים בלא מתן שכרה בצידה, ופעם אחת נזכר, אין זה מצות עשה שמתן שכרה בצידה.

22. ספר אבני מילואים סימן עא ס"ק ד

ומהרי"ק שורש קמ"ח כתב בשם רבינו אלי' דלא מקרי מתן שכרה בצדה כיון דלא כתיב בי' אריכות ימים וע"ש: [7] ולענ"ד נראה לפמ"ש בעקרים דלמען יברכך לא קאי על הגוף הנתינה רק על דלא ירע לבבך בתוך לו שהוא נותן בשמחה ובטוב לבב ולא קאי על נתן תתן ע"ש, וא"כ א"ש דכופין על הצדקה ומשום דכיון דאינו נותן ברצון א"כ אין כאן טוב לבב והכפיה היא על הנתינה לבדה ובנתינה לחודה ליכא מתן שכרה בצדה, ועמ"ש בס' קצה"ח סי' ר"ץ סק"ג ליישב קושי' התוס' בהא דכופין על הצדקה ועמ"ש בקצה"ח סי' צ"ז סק"ט:

23. רדב"ז הלכות מתנות עניים פרק ז

[י] מי שאינו רוצה ליתן צדקה וכו'. בבא בתרא פ"ק אמר רבה בר אבוא ממשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת אינו והכתיב ופקדתי על כל לוחציו וא"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפילו על גבאי צדקה לא קשיא הא דאמיד הא דלא אמיד כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ושקל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה, והקשו בתוספות דהא קי"ל כל מ"ע שמתן שכרן בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה והרבה דברים נאמרו בתירוץ קושיא זו. והנכון לפי לשון רבינו משום דמצות הצדקה יש בה לאו ועשה דכתיב פתוח תפתח וכתוב לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך. ונ"ל דשאני מ"ע של צדקה שיש בה תקנה לעניים והרי הוא כתוב עליו וכופין אותו לפרוע חובו ויורדין לנכסיו כאשר עושין למי שמסרב לפרוע החוב אשר עליו המעשר הותר שנתן את כל המעשר וגו' ובחזונו נא בזאת וגו'. ואני אומר שגם בצדקה הותר הנסיון:

• ספר שערים מצויינים בהלכה

ה"י). וברדב"ז מפרש דשאני מ"ע של צדקה שיש בה תקנה לעניים, והרי הוא כחוב עליו וכופין אותו לפרוע חובו ויורדין לנכסיו כאשר עושין למי שמסרב לפרוע החוב אשר עליו וכו'. ועי' בריטב"א מס' כתובות (מט: ד"ה אבל) דלענין צדקה כפינן מפני מחסורם של עניים.

24. שו"ע יורה דעה סימן רמח

(א) אדם חייב צדקה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו ומי שנותן פחות ממה שראוי ליתן בית דין היו כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדהו ליתן ויורדים לנכסיו מפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן:

25. שפתי כהן על יורה דעה - סימן רמח

(ג) כופין. ואף ע"ג דהוי מצות עשה שמתן שכרה בצדה דכתיב למען יברכך מכל מקום כיון דאיכא בה נמי לאוין לא תקפוץ ולא תאמץ כופין. כן כתבו הפוסקים:

26. ערוך השולחן יורה דעה סימן רמ סעיף ו

ועוד הקשו מירושלמי דקדושין [פ"א ה"ז] באחד שלא רצה ליזון את אביו וכפוהו בכל מיני כפיות עד שנתן לו מזונות ואומר שם הלואי דתיהוי כל שמעתא ברירא לי כהדא שמעתא שכופין הבן לזון את האב ע"ש ותירץ במרדכי בב"ב שם דאין כופין כפייה גדולה אבל קצת כפייה עושים [הט"ז סק"א הביא זה] ואני תמה שהרי בירושלמי שם מבואר להדיא שהיו כופים אותו כפייה קלה וצוו לכופו כפייה חמורה והיינו לכפותו ע"ש ואולי יאמרו דגם זה הוי כפייה קלה והדוחק מבואר. ולענ"ד היה נראה דודאי משום עצם המצוה אין כופין במצות עשה שמתן שכרה בצדה אבל זהו כשאינו נוגע להכרח של אחרים כגון בחולין שלא היה מוקיר לאביו ועבר על מצות עשה אבל מזונות לא היה צריך אביו ליקח מבנו והיה לו ממקום אחר לאפוקי בירושלמי שלא היה לאביו מה לאכול פשיטא שכופין את הבן להאכילו ולא כדי שיקיים המצוה אלא מפני צער אביו שרעב ללחם וממילא דמקיים המצוה ג"כ ולכן בצדקה כופין ולא כדי שיקיים המצוה אלא מפני צער העניים וממילא דמקיים המצוה ג"כ. ולפ"ז מה שאומר רבינו הרמ"א שאין ב"ד כופין על מצות כיבוד אב ואם וודאי כן הוא אם הוא רק עניין כיבוד כגון שאינו חולק לו כבוד וכיוצא בזה אבל במקום צערא דגופא כגון שאביו ואמו רעבים ללחם א"א להעלים עין מזה וכופין אותו לזונם בכל מיני כפיות אם רק ידו משגת:

27. ספר קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא בתרא דף ח/ב

(מח) שם תוד"ה אכפאי לרב נתן וכו' דבצדקה כופין משום דאית ביה לאו, ומ"מ העוסק במצוה פטור מלמיתב רפתא לעניא, דהלאו בא מכת חיוב המצוה וכיון דפטור מהמצוה ממילא ליכא לאו [כעין מש"כ רמב"ן וריטב"א - קדושין ל"י - לענין מ"ע שהזמ"ג בנשים עיי"ש] אלא דהתינה אם נפרש דבשעה שעוסק במצוה הוא פטור ממצוה ואם יקיים המצוה ואחרת לא יצא וצריך אח"כ לחזור ולקיימה כמו באוכל מצה בשעה שהיה שוטה ואח"כ נשתפה, אבל אם נאמר דעוסק במצוה אינו פטור ממש אלא שהוא כמו אנוס מלקיים האחרת ואם עמד וקיימה יוצא באחרת א"כ מצות צדקה רמיא עליה ואיכא ל"ת, ושמא י"ל דלענין עוסק במצוה דפטור ממצוה אין נ"מ בין עשה לל"ת אלא בין קום ועשה לשוא"ת, והל"ת דצדקה עובר עליה בשוא"ת כמו העשה, [ועיין ט"ז חו"מ סי' רס"ו ס"ה] ועי' ברא"ש פ"ג דברכות בהיה אונן במוצ"ש אם חייב מחר בהבדלה משום תשלומין, ולכאורה פטורא דאונן הוא משום דטרוד במצוה ועיין במ"ב סי' ע', (וכמש"כ יש להקשות להסוכרים דאיכא שעבוד נכסים בצדקה מאי מהניא עסק במצוה למפטריה, וע"כ דהשעבוד הוא מכח המצוה, וכיון שפטור מהמצוה ממילא ליכא שעבוד נכסים ולפי"ז בשוטה שפטור מהמצוה גם שיעבוד נכסים ליכא ולא כן כתב בקצוה"ח סי' ר"צ בדעת הרמב"ם, וכבר הק' כן בהגהות מחנה אפרים על הרמב"ם סי"א מנחלות - ג.):

28. ספר אור הישר

שמועתא ברירי לי כהדא שכופין את הבן לזון את האב, וע' קידושין דל"ב ע"א ובתוד"ה אורו, ומשו"ה צ"ל בסוגיין דלא הוה מוקיר אבוא ואימיה לא איירי בפרנסה, רק סתם לא נהג בהם כבוד אב ואם, וע"ז בעו להלקותו, והורה להם מדתניא דזהו מ"ע שמתן שכרה בצדה שאין ב"ד שלמטה מוזהרין עליה.

שם א"ל חזינא לך דחריפת טובא, ולכאורה מאי חריפותא בהא דעכבינהו מלכופו, הלא בירושלמי דפאה פ"א ה"א מסיק ר' יוסי בי ר' בון הלואי הוון כל

29. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קי עמוד א

א"ל חזינא לך דחריפת טובא וכו'. י"ל בזה דהטעם שלא הזמינהו לסעוד אצלם בעוה"כ כי לא ידעו שהוא ת"ח. והוא גם הוא לא רצה לגלות עצמו להם כדי שלא להשתמש בכתרה של תורה [כעובדא דר"ט בנדרים] אלא שמתוך כל מה ששאלוהו בהלכות נגלה להם חריפותו, וזהו שנתכוין לומר לו "חזינא לך דחריפת טובא" נתכוין להתנצל שאילו ידעו מזה מעיקרא לא היו מניחין אותו כך שיזקק ללקט כחלי ולצלוחן בפורצני.

30. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קי עמוד א

שם. שאלו לרבינו שליט"א ומה חריפותא ראה בו שידע כל הלכות אלו. ואמר רבינו שליט"א דודאי בזמנינו שמסודרין לפנינו ספרי הפוסקים אין זה כ"כ רבותא, אבל בזמנן היה זה רבותא שהוציא כל אלו ההלכות.

31. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קי עמוד ב

כבדא מה אתון ביה. לדעת הרבה ראשונים הספק הוא משום דהתורה התירה כבד אף שהוא מלא דם, ולהכי י"ל דאף הדם הפורש ממנו מותר, או שההיתר הוא רק כל עוד שלא פירש אבל בפירש אסור מדאורייתא.

והמקור לכך שכבד מותר באכילה כתבו האחרונים שהוא מדחזינן בבשר הקרבנות שהכהנים אוכלין אותו, [למ"ד דדם שבישלו אסור דלאידך מ"ד ליכא ראייה דהא הכהנים בישלו קודם אכילתם], ועוד שהוא מעשים בכל יום דאוכלין אותו.

32. ספר שחיטת חולין

שם: אי הוית באתריה דרב יהודה אחוינא
לך חורפאי. עיין בח' חת"ס מש"כ
דברים נפלאים בזה.

שם: כבדא מה אתון ביה. עיין בחוס' ב'
פירושים | אם הנידון בלא מליחה -
ומליחה ודאי מהני, והספק אם מותר דם הכבד
כיון דהתירה התורה כבד, וכ' דהספק רק
מדרבנן דמה"ת ודאי מותר, | והפירוש הב'
דהספק אם מותר ע"י מליחה, והרא"ש כ'
דרש"י ס"ל כפירוש הב' וכתב המעדני יו"ט
דהראיה מדלא הוסיף טעם להיתר, אמנם לקמן
ריש דף קי"א כתב הספק אם אוסר כלל, וכ'
הראש יוסף דצ"ל בדעת רש"י דתרויהו קא
מיבעיא ליה.

והטעם דמותר כבד אע"ג דהוי דם עיין
בלבוש סימן ע"ג דל"ה דם הנשפך
כמים וכתוב בקרא על הארץ תשפכנו, ועיין
פמ"ג שפתי דעת ס' ע"ג סק"ב ובח' חת"ס
בסוגין שהביאו דבריו, | וע"ע טעם בערוך
השולחן ס' ע"ג סעיף ב' ממה שנראה מן התורה
דכהנים רשאים לאכול כבד עיי"ש, | וע"ע
בארוכה מש"כ בקונטרס הביאורים בס"ס קש"ע
דם מליחה סימן ב'.

33. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף קי עמוד ב

אנא שלקי ליה וכו'. הא דאמר ששלקו הוא משום ששליקה היא יותר מבישול, ובבישול לבד כשמבשלו בפני עצמו לא נאסר. דאידי דטריד למפלט לא בלע, אבל בשליקה יש לחוש שכבר גמר לפלוט והשתא הוא בולע, ואעפ"כ אכלו ר' אמי.

34. תוספות מסכת חולין דף קי עמוד ב

דתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת מפני שהיא כו' - **משנה היא במסכת תרומות** (פ"י מ"א) **ותימה רב ספרא מעיקרא מאי סבר שלא הביא לו המשנה כמו שמביאה לבסוף דבסתמא גם מתחלה היה יודע דמשניות אפילו דזרעים ודטהרות היו שגורות בפיהם** כדפי' בפרק תולין (שבת דף קלח:): גבי עתידה תורה שתשתכח מישראל הא נמי מתניתין היא השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה מפני שהתנור תחלה [2] ויש לומר דגם בתחלה היה יודע המשנה אבל היה סבור שאב"י הוה מסופק בשלוקה אם נאסרת או אינה נאסרת כמבושלת דפליגי בה תנאי בסמוך והיה מסופק היאך הלכה ועל כן הביא לו ראייה מר' זריקא ור' אסי שלקו ליה ואכיל והשיב לו אב"י דלמיסר נפשה לא קמיבעיא ליה דאינה נאסרת כת"ק דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וכסתם מתניתין דתרומות והשיב לו למה אין פשוט לך מתוך אותה משנה עצמה שאתה למד ממנה שאינה נאסרת אפילו בשליקה שאפילו בבישול אוסרת חבירתה.

35. רש"י מסכת חולין דף קי עמוד ב

דתנן הכבד [אוסרת] ואינה נאסרת - כלומר מדפשוט לך בדידה דשריא אלמא שמיעא לך הא מתני' אם כן למיסר נמי חבירתה לא תיבעי לך דהא הך משנה גופה תנן בה דאוסרת [1] **ובסדר זרעים היא.**

36. רש"י מסכת בבא מציעא דף קיד עמוד ב

בארבעה לא מצינא - בגירסא דארבעה סדרין, כגון מועד ישועות נשים שהן נוהגות בזמן הזה כבזמן הבית, וקדשים נמי כדכתיב ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ואמרינן (מנחות קי, א): אלו תלמידי חכמים העוסקין בהלכות עבודה בכל מקום - מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש.

צדיקים משביעין את יצרן ב' אחוץ תשל"א

גרסי' בחולין (ק"י א') 'רמי בר דיקולי מפומבדיתא איקלע לסורא במעלי יומא דכפורי, אפקינהו כולי עלמא לכחלינהו שדינהו, אזל איהו נקטינהו אכלינהו, איתנהו לקמי' דרב חסדא, א"ל אמאי תעביד הכי, (והרי במקומנו המנהג לאסר הכחל באכילה), א"ל מאתרא דרב יהודא אנא דאכיל, א"ל ולית לך נותנים עליו חומרי המקום שהלך לשם, א"ל חוץ לתחום אכלתינהו, ובמה טויתינהו (היכן הי' לך שם עצים, רש"י) א"ל בפורצני (חרצנים הבערתי), ודילמא מיין נסך הויא, א"ל לאחר י"ב חדש הוו, ודלמא דגזל הוה, א"ל יאוש בעלים הוה דקדחו בהו חילפי, חזי' דלא הוי מנח תפילין, א"ל מ"ט לא מנחת תפילין, א"ל חולי מעיין הוא, ואמר רב יהודא חולי מעיין פטור מן התפילין, חזי' דלא הוי קא רמי חוטי, (לא הטיל ציצית בטליתו, רש"י) א"ל מ"ט לית לך חוטי, א"ל טלית שאולה היא, ואמר רב יהודה טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית וכו' ע"כ.

הבה נצייר לעצמנו מה שאירע לרמי בר דיקולי תלמידו של רב יהודה כפי שבא תיאורו בגמ', עני מדוכא שאין לו במה להחיות את נפשו אף בערב יום הכפורים, חולה מעיים, הבגדים שעליו אף המה שאולים היו, ומאחר שמצוה לאכול בעיהכ"פ הוכרח ליטול את הכחלים שזרקו אנשי העיר החוצה, ולצאת מחוץ לתחום העיר ולצלוחם על חרצנים שמצא, והיא טעורתו.

הלא יפלא בעיני כל רואה, על מה ולמה לא נכנס רמי בר דיקולי לבית יהודי לסעוד את טעורת ערב היום הקדוש, היש לך אדם מישראל שלא יכניס אורח בשעה זו. למדנו מיכן כי כדאי כל הדוחק והטורח וכל עקולי ופשרי ובלבד שלא ליהנות משלחנם של אחרים, וקיים רמי בר דיקולי בנפשו מאמרם ז"ל "פשוט נבלה בשוק ואל תצטרך לבריות".

וכן אי' בחולין (ז' ב') 'אמר לו רבי לר' פנחס בן יאיר רצונך סעוד אצלי, אמר לו הו, צהבו פניו של רבי', (שמח מפני שלא הי' ר' פנחס רגיל ליהנות משל אחרים כדלקמן, רש"י) יעו"ש כל השתלשלות הדברים שהי' ביניהם, עד שלבסוף אמרו שם "גבה טורא בינייהו, בכה רבי ואמר מה בחייהן כך במיתתן על אחת כמה וכמה", פירש"י "בחייהן של צדיקים כך, נותן הקדוש ברוך הוא לכו על תאותם שלא להעביר דעתם, שגרם הדבר שנכנס בפתח הפגידות שיפרוש, ולא יעבור על דעתו הראשונה שאין דרכו לסעוד משל אחרים, כדלקמן" עכ"ל רש"י. והי' שאמרו שם על ר' פנחס בן יאיר "מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו".

האדם השלם כה מתרחק ובורח מליהנות משל אחרים, (ואפ"ל משל אביו), עד שהקב"ה משנה סדרי הטבע כדי שיוכל לקיים רצונו ומנהגו זה, כי הנהנה מזולתו הופך להיות עבד לעבדים, שכן בגלל שנטל הנאה מחבירו הוא משתעבד ומתחייב לזולתו ונעשה תלוי בו.

ובאברהם אבינו נאמר בשעה שביקש מלך סדום לתת לו הרכוש שהגיע לידו בנצחו את המלכים, אמר אברהם, "הרימותי ידי אל ד' א-ל עליון וגו' אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" וגו'.

וקשה להבין למה הי' צריך להשבע על כך, וכי נסיון כה גדול הי' זה לאברהם שדי' ברכו בכל, הכי הי' חסר חוט או שרוך נעל משל מלך סדום. והי' נראה בטעם הדבר, כי ודאי בין כך וכך לא הי' נוטל, אלא אילו לא נשבע, הטעם שלא הי' נוטל הי' מצד הכרעת הדעת, ומשנשבע הרי הוא מושבע ועומד שלא ליטול, והוא עפ"י מה שאמרו ז"ל (מכות כג ב') "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להן תורה ומצות", ופירש"י שם, "שלא הי' צריך לצוות כמה מצות וכמה אזהרות על שקצים ונבלות, שאין לך אדם שאינו קץ מהם, אלא כדי שיקבלו שכר על שפורשים מהם", ע"כ. וצריך ביאור, דאכתי אמאי מקבלים שכר על כך, והרי נפש האדם קצה מהם ובין כך הי' נמנע מלאוכלם.

וכבר אמרנו במקום אחר לבאר הדבר, דהנה אם יהא מונח לפני אדם מאכל מאוס ועם זאת מעורב בתוכו סם המות וכל האוכלו מיד הוא מת, הרי האדם שהוגש לפניו המאכל נרתע לאחוריו ופורש הימנו, האם בגלל מיאוס המאכל הוא פורש, לא כי, אלא בגלל סם המות שבו, אעפ"י שגם לולא סם המות ג"כ הי' פורש מן המאכל, אלא שעתה בגלל הטעם העיקרי של סכנת מות, הרי הטעם הטפל של המיאוס בדבר, התבטל מחושינו ומהרגשתנו. והוא הדין באיסור אכילת שקצים ורמשים שאסרה תורה, אעפ"י שגם לולא האזהרה שבתורה ג"כ הי' אדם פורש מהן בגלל מאיסותן, אולם מאחר שהתורה אסרתם, הרי האיסור אצל אדם מישראל כסם המות, וכל מה שפורש מהם הרי"ז בגלל החשבון הגדול של הבחירה בחיים, וחשבון המיאוס אינו מתחשב אצלו כלל, על כן מן הדין שיטול שכר על כך, וכמ"ש רש"י רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להן תורה ומצות, כדי שיקבלו שכר עליהם.

ומה שכתב הרמב"ם בשמונה פרקים (פ"ו), שמה שאמרו חז"ל "אל יאמר אדם אי אפשר לאכול בשר בחלב, אלא יאמר אפשרי ומה אעשה אבי שבשמים גזר עלי", כל זאת במצות השמעיות (חוקים), אבל במצות השרליות צריך אדם לומר אי אפשרי עשות רע כלל, ומעלתו

גדולה ממעלת האדם המתאווה לרע ומושל בנפשו, יעני"ש.

נראה לומר בכונתו ז"ל, כי אמנם במצות השכליות צריך לומר "אי אפשרי", והי"י שיאמר כי לולא הציווי של הקב"ה הי' ג"כ נמנע מכך, כי הטבע האנושי אף הוא שולל מעשים כאלו, אבל עתה שנצטוינו על כך מאת הקב"ה, כמובן המניעה העיקרית היא ציוויו ית', וכל שאר החישובים כמאן דליתנייהו, וכמו שביארנו.

וראיה ברורה לדברינו מדברי הרמב"ם גופא ביד החזקה (בהלכות מלכים ספ"ה), שכתב שכן נח צריך לקיים ד' מצות מפני שנצטוו בהן ע"י הקב"ה בתורה, "אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת, אין זה גר תושב ולא מחסדי אומות העולם ולא מחכמיהם" עכ"ל. והרי חלק גדול מז' המצות הן מצות שכליות, ומ"מ לא חילק הרמב"ם וקבע כי את כולם יעשה מפני שציוה בהן הקב"ה בתורה, ולא מפני הכרע הדעת, ואם בנכרי כך בישראל על אחת כו"כ, וע"כ כמושנ"ת.

והוא שאמרנו כי יתכן לפרש שעל כך נשבע אברהם שלא יקח ממלך סדום "מחוט ועד שרוך נעל", כדי שתהי' אי לקיחתו מצד השבועה כד' ולא מפני הכרע הדעת.

2. ספר חתם סופר על מסכת חולין דף קמב/א

והנה בחולין אמרה ילתא לר"נ מכדי כל מה דאסר רחמנא שרא לן כוותי' וכו' בעינא למיכל בשרא בחלבא אר"נ לשמעיה' זוויקי לה כחלא. ולהבין מ"ט אמרה בעינא למיכל בשרא בחלבא ולא הי' לה אלא לאמר בב"ח מאי שרא לן כוותי'. ועוד צע"ג הא שרא לן בשר עוף ובשר בהמה נמי בכבוש, אבל לפי הנ"ל יובן כי היא אמרה כך הלא חזינו כוונתו של הקב"ה להתיר מעין האסורים נגד היצ"ה וכן עשה בב"ח להתיר בשר עוף לכבוש ואתו רבנן ואסרו בשר עוף ואסרו כבוש ועתה בעינא למיכל בשרא

בחלבא ובמהא אמצא לרוות רעבוני, נמצא אתם רבנן קלקלתם תקנתו של נותן התורה ית"ש, והשיב לה עדיין לא אסרנו הכל שהרי השארנו כחל:

וע"כ חושב אני כלפי שכ' השל"ה שמצות אכילה בעיה"כ הוא כעין שעיר המשתלח לסתום פי ס"ם שלא יערב שמחתינו בתענית יה"כ ע"כ זה השלם רמי בר תמרי רצה לסתום פיהם במעלי דיה"כ בכחל דוקא שהוא ממש מזה הענין ומצא מין את מינו ונייעור ומשו"ה לא לקח כבדא וכוליתא ודוקא כחל והוצרך להטריח חוץ לתחום ולטווינהי שם בפורצני כי כל כוונתו הי' לשם שמים כנ"ל. ושלא יהי' זה ח"ו חסרון בחק השלם ההוא שיהי' צריך לזה ע"כ רמז לנו הש"ס כי קרה לו מה שקרה לדהע"ה כי באמת הי' הוא שלם בתכלית ולא הוצרך לכל זה ע"כ נקרא בר תמרי כי הדבש המניקה מסיג נקרא בר תמרי שהוא בנו של התומר והיוצא ממנו כמו שנקרא שמן זית בנו של הזית סוף מס' הוריות, ע"ש, וכן הי' זה כולו דבש מזוקק. אמנם הוא קורא שמו בר דקולא בנו של הדקל דהיינו התומר שעדיין לא הוסר הקליפה ממנו הוא בנו ופרי' של הדקל והוא חשב כן בעצמו שהוא רמי בר דקולי ע"כ אכל כחלי אבל באמת הי' בר תמרי:

3. דף על הדף חולין דף קי עמוד א

בגמ': רמי בר תמרי כו' איקלע לסורא במעלי יומא דכפורי, אפקינהו כולי עלמא לכחלינהו שדינהו כו' יאוש בעלים הוה כו' חזי דלא הוה מנח תפלין כו' א"ל חולי מעיין הוא כו', מ"ט לית לך חוטי א"ל טלית שאולה כו', אייתי לההוא גברא דלא הוה מוקיר אבוה אמר כי שבקוהו דתניא כו'. ודלמא מיין נסך הוא א"ל לאחר יב"ח הוו.

הגה"ק ממונקאטש בספרו שער יששכר (מאמר יום הקדוש ע' ש') מבאר בארוכה על פי מ"ש הבעש"ט הק' שהשטן בראותו שמגיע יום הקדוש, שלית לי' רשות לאסטוני', לכן את כל קטרוגיו ותלונותיו היא מוציא בערב יוהכ"פ, ומזה מגיע ההתעוררות בעת כל נדרי.

וזה למדונו חז"ל ברמי בר תמרי שהערה יום הקדוש לימד זכות על אנשי סורא, בראשית דבריו על גזל המטרג בראש, טען שיאוש בעלים יש כאן ולא עברו איסורא. וכן על זה שלא הניח תפילין ולא הטיל ציצית, לימד זכות עליהם.

וכמו כן באותו שלא כיבד אביו ואמו, אמר שבקוהו שבית דין לא יטילו עליו עונש, שכעת בעת קידוש היום, יש להוסיף ולעורר רק טוב בעד ישראל.

=====